

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شواهدی بر وجودِ آخرت و حیاتِ برزخ

نویسنده: علی جلال

مترجم: فریبا کریم نژاد

بازبینی، تحقیق و نشر: «رد شبهات ملحدین»

شواهدی بر وجودِ آخرت و حیاتِ برزخ

نویسنده: علی جلال
مترجم: فریبا کریم نژاد

no_atheism
islamway1434
astelra

در سایه طغیان فلسفه مادی، شک و تردید نسبت به حیات برزخ و روز آخرت افزایش یافته است. برخی از مؤمنان ممکن است به دلیل فراوانی شبهه دچار تزلزل شوند. در این سطور، ما با هم سعی می‌کنیم تا دیدگاه و قطب‌نما را تنظیم کنیم، باشد که بر زمینی استوار بایستیم و به مؤمنان بفهمانیم که ایمانشان معقول است، نه آن‌طور که شبهه‌افکنان ادعا می‌کنند. به اذن خداوند متعال در محورهای زیر به این موضوع می‌پردازیم:

۱. ایمان به غیب و منبع معرفتی آن.

۲. آیا این امر از نظر عقلی محال است؟

۳. مقتضای حکمت و عدالت.

از خداوند متعال یاری می‌جوئیم و از وی هدایت و پذیرش را خواهان و خواستاریم.

اول: ایمان به غیب و منبع معرفتی آن

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ *

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ (بقره: ۱ - ۲)، «این کتاب که در آن هیچ

تردیدی نیست، هدایتی است برای پرهیزگاران، آنان که به غیب ایمان می آورند.»

از اولین صفات پرهیزگاران، ایمان آن‌ها به غیب است. ایمان به غیب حد وسط بین دو موضع متضاد است:

اول: موضع پیروان اسطوره‌هاست که داستان‌های عامیانه‌ای را که از اجداد خود به ارث برده‌اند، بدون هیچ دلیل و برهانی جز ریشه‌دار بودن آن‌ها در حکایات نیاکان از ابتدای تاریخ، می‌پذیرند.

دوم: موضع کسانی است که به آنچه ماورای حواس است شک و تردید می‌کنند. طرفداران این موضع با گسترش فلسفه مادی‌گرایی که تمدن غالب غربی آن را پذیرفته، افزایش یافته‌اند.

در این جا ایمان به غیب حقیقی است که نه تسلیم محدودیت معرفت به حواس می‌شود و نه ایمانی کورکورانه است که هر چیزی را بدون تحقیق می‌پذیرد. بلکه ایمانی است که جایگاه عقل را ارتقا می‌بخشد و بر خبر صادق تکیه می‌کند. هر دوی این‌ها منبع اصیل دانش بشری هستند. در واقع، هیچ انسانی نمی‌تواند بدون اتکا به حواس، عقل و خبر صادق در زندگی‌اش، دیدگاه‌ها و افکار صحیحی را شکل دهد، حتی اگر ادعا کند که از یکی از این سه منبع بی‌نیاز است.

در این جا می بینیم که ایمان به آخرت و برزخ ناگهانی نبوده، بلکه بر
مراحلی استوار است:

۱. براهین قاطع بر این که این جهان خالق دارد که متصف به کمال و
منزه از نقص است.

۲. براهین قاطع بر این که پیامبر ما محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرستاده این خالق است
و کتابش قرآن، کلام پروردگار سبحان است.

۳. تصدیق آنچه در کتاب خدا آمده که اعجازش ثابت شده است و
آنچه پیامبرمان صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که صدقش ثابت شده، به ما خبر داده است.

بدین ترتیب برای ما روشن می شود که ایمان به غیب در اسلام بر
پایه ای استوار بنا شده و یک موضع عقلانی است؛ زیرا معقول نیست که
به کتاب و رسول ایمان بیاوریم و سپس اخباری را که آورده اند
تکذیب کنیم. از قرآن و سنت، وجود رستاخیز، روز آخرت و حیات
برزخ برای ما ثابت شده است. خداوند متعال می فرماید: **﴿وَمِنْ**

وَرَأَيْهِمْ بَرَزَخُ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ (مؤمنون: ۱۰۰) «و پیش روی آنها
برزخی است تا روزی که برانگیخته شوند.» مردم همچنان موضع

ابوبکر صدیق رضی الله عنه را به یاد دارند که گفت: «اگر پیامبر صلی الله علیه و آله چنین چیزی گفته، پس حتماً راست گفته است.»^۱

دوم: آیا این امر از نظر عقلی محال است؟

بسیاری از اشکالات ممکن است از بین بروند اگر مردم تفاوت بین آنچه عادتاً محال است و آنچه عقلاً محال است را بدانند. آنچه عادتاً محال است، از نظر عقلی ممکن است، اما با آنچه ما به عنوان نظم و قوانین این جهان به آن عادت کرده‌ایم، مخالف است. این نوع از نظر عقلی ممکن است و اگر خدا بخواهد اتفاق می‌افتد. اما محال عقلی مانند جمع نقیضین یا این که جزء چیزی بزرگ‌تر از کل آن باشد، و مانند آن اموری که در ذات خود تناقض دارند و تصور وقوع آن‌ها از نظر عقلی به هیچ وجه ممکن نیست.

پروردگار جهانیان قادر است که مردم را برای حساب برانگیزد. کسی که ایمان دارد خداوند متعال این جهان را آفریده، سپس در قدرت وی برای باز آفرینی خلقش تردید می‌کند، دچار واژگونی اقراری شده و با دلالت‌های عقل مخالفت

۱- نک: فتح الباری شرح صحیح البخاری، ابن حجر، (ط: دار المعرفة، بیروت، ۱۳۷۹هـ)، ج ۸، ص ۳۹۲. به همین دلیل بود که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «إن الله بعثنی إلیکم فقلتم کذبت، وقال أبو بکر صدق...»، ترجمه: «همانا خداوند مرا به سوی شما مبعوث نمود و شما مرا تکذیب کردید [اما] ابوبکر رضی الله عنه مرا تصدیق گفت.» [صحیح البخاری، (ط: ۱)، دار طوق النجاة، ۱۴۲۲هـ)، ج ۵، ص ۵

کرده است. خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ * قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ * أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ (یس: ۷۸ - ۸۱)، «و برای ما مثلی زد و آفرینش خود را فراموش کرد، گفت: چه کسی این استخوان‌ها را زنده می‌کند در حالی که پوسیده‌اند؟ بگو: همان کسی آن‌ها را زنده می‌کند که نخستین بار آن‌ها را پدید آورد، و او به هر آفرینشی دانا است. همان کسی که برای شما از درخت سبز، آتش قرار داد، پس آن‌گاه شما از آن آتش می‌افروزید. آیا کسی که آسمان‌ها و زمین را آفریده، قادر نیست که مانند آنان را بیافریند؟ آری، و اوست آفریننده دانا.»

و نیز می‌فرماید: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغِي بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمُتَوَيِّاتِ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (احقاف: ۳۳)، «آیا ندیده‌اند که خدایی که آسمان‌ها و زمین را آفرید و از آفرینش آن‌ها خسته نشد، قادر است که مردگان را زنده کند؟ آری، او بر هر چیزی تواناست.»

اما درباره برزخ چطور؟

تصور کن اگر جهان ما بدون رؤیا و خواب بود، و خواب فقط نوعی سکون بود که در آن فرد چیزی نمی‌دید، سپس شخصی می‌آمد و

می‌گفت: امکان دارد که در خوابت چیزهایی ببینی، سفر کنی، غم یا شادی را تجربه کنی... واکنش مردم در آن هنگام چه می‌بود؟

گمان می‌رود که آن‌ها تعجب می‌کنند و برخی در امکان آن به دلیل غریب‌بودنش و این‌که هرگز چنین چیزی را در جهانشان تجربه نکرده‌اند، تردید می‌کردند. در حالی که ما می‌دانیم دو کودک روی یک تخت، ممکن است یکی خوابی ببیند که او را خوشحال می‌کند و دیگری خوابی ببیند که او را گریان از خواب بیدار می‌کند.

ما این را می‌دانیم و هرگز در آن شک نمی‌کنیم. خدایی که ما را در این حالت در رؤیایها و خواب‌ها قرار داده، قادر است که در قبرها برای ما زندگی قرار دهد که در آن ارواح ما بر اجسادمان غلبه دارند، و ما در حالتی باشیم که اهل دنیا آن را درک نمی‌کنند، همان‌طور که جزئیات رؤیایهایی که افراد در خواب می‌بینند از آن‌ها پنهان است، در حالی که جلوی چشمانشان هستند. و پروردگار ما بر هر چیزی تواناست.

سوم: مقتضای حکمت و عدل

خداوند متعال متصف به کمال مطلق و منزّه از هرگونه نقص است. او انسان را با آفرینشی منحصر به فرد و متمایز از سایر مخلوقات موجود

در زمین ما آفریده است. مهم‌ترین چیزی که انسان با آن متمایز شده، عقلی است که خیر و شر، و نیک و بد را درک می‌کند، و این بیهوده نیست. انتخاب‌های مردم متفاوت است، بین کسانی که از نیکوکاران هستند و دیگرانی که راه بدکاران را در پیش گرفته‌اند، و این دو نزد پروردگار جهانیان یکسان نیستند. در خود دنیای ما نیز پاداش را همیشه در آن نمی‌بینیم، پس رستاخیز برای نفی بیهودگی است، برای کامل‌ترین پاداش است، تا حق مظلومی ضایع نشود، و ظالمی با ظلمش رها نشود، و تلاش اطاعت‌کننده‌ای ضایع نشود، و نافرمان برای آن‌چه که انجام داده است مجازات شود.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (مؤمنون: ۱۱۵)، «آیا پنداشتید که شما را بیهوده آفریده‌ایم و این که شما به سوی ما بازگردانده نمی‌شوید؟»

و نیز می‌فرماید: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ * أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ (ص: ۲۷ - ۲۸)، «و آسمان و زمین و آنچه را که میان این دو است به باطل نیافریدیم، این گمان کسانی است که کافر شده [و حق‌پوشی کرده] اند، پس وای از آتش بر کسانی که کافر شده‌اند. یا [مگر]

کسانی را که گرویده و کارهای شایسته کرده‌اند، چون مفسدان در زمین می‌گردانیم، یا پرهیزگاران را چون پلیدکاران قرار می‌دهیم؟»

خلاصه:

ایمان ما به روز آخرت و برزخ، ایمانی مجرد از برهان نبوده، بلکه مبتنی بر مبانی عقلی پس از یقین و اطمینان به برهان وجود خداوند متعال و کمال وی و فرستادن محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بوده است.

پس تصدیق آنچه در کتاب و سنت آمده، لازمه عقلی است. این امر در دایره امکان عقلی قرار دارد، و خداوند متعال ما را بیهوده نیافریده و ما را بدون رستاخیز رها نمی‌کند **(لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى)** (نجم: ۳۱)، «تا کسانی را که بدی کرده‌اند به آنچه انجام داده‌اند

کیفر دهد و کسانی را که نیکی کرده‌اند به بهترین [پاداش] پاداش دهد.» و از خداوند متعال می‌خواهم که ما را در برابر نیکی با نیکی، و در برابر بدی‌ها با عفو و بخشش پاداش دهد. و ستایش مخصوص خداوند، پروردگار جهانیان است.

«رد شبهات ملحدین»

مردادماه - ۱۴۰۳